HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

21 decembrie 2023 *

„Trimitere preliminară – Proceduri de achiziții publice de lucrări, de produse și de servicii – Directiva 2014/24/UE – Articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) – Achiziții publice în sectorul transporturilor – Directiva 2014/25/UE – Articolul 80 alineatul (1) – Motive facultative de excludere – Obligația de transpunere – Încheierea de către un operator economic a unor acorduri care vizează denaturarea concurenței – Competența autorității contractante – Efectul unei decizii anterioare a unei autorități de concurență – Principiul proporționalității – Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Dreptul la o cale de atac efectivă – Principiul bunei administrări – Obligația de motivare”

În cauza C-66/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supremo Tribunal Administrativo (Curtea Administrativă Supremă, Portugalia), prin decizia din 13 ianuarie 2022, primită de Curte la 2 februarie 2022, în procedura

Infraestruturas de Portugal SA,

Futrifer Indústrias Ferroviárias SA

împotriva

Toscca – Equipamentos em Madeira Lda,

cu participarea:

Mota-Engil Railway Engineering SA,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, domnul L. Bay Larsen, vicepreședinte, doamnele A. Prechal, K. Jürimäe, domnii C. Lycourgos (raportor), N. Piçarra și doamna O. Spineanu-Matei, președinți de cameră, domnii M. Ilešič, P. G. Xuereb, doamna L. S. Rossi, domnii I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl și doamna I. Ziemele, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

* Limba de procedură: portugheza.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 7 martie 2023,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Futrifer Indústrias Ferroviárias SA, de G. Guerra Tavares, A. Magalhães e Menezes și L. M. Soares Romão, advogados;

– pentru Toscca – Equipamentos em Madeira Lda, de N. Cunha Rodrigues și J. M. Sardinha, advogados;

– pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, F. Batista, P. Moreira da Cruz și M. J. Ramos, în calitate de agenți;

– pentru guvernul ceh, de L. Halajová, M. Smolek și J. Vláčil, în calitate de agenți;

– pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér și K. Szíjjártó, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de G. Braga da Cruz, P. Ondrůšek și G. Wils, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 11 mai 2023,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prezenta cerere de decizie preliminară privește interpretarea articolului 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE (JO 2014, L 94, p. 65), precum și a articolului 41 alineatul (2) literele (b) și (c) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Toscca – Equipamentos em Madeira Lda (denumită în continuare „Toscca”), pe de o parte, și Infraestruturas de Portugal SA și Futrifer Indústrias Ferroviárias SA (denumită în continuare „Futrifer”), pe de altă parte, cu privire la decizia Infraestruturas de Portugal de a atribui în favoarea Futrifer un contract de achiziții publice pentru achiziționarea de picheți și de traverse din lemn de pin tratate cu creozot.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2014/24

3 Considerentul (101) al Directivei 2014/24 are următorul cuprins:

„Autorităților contractante ar trebui să li se ofere în continuare posibilitatea de a exclude operatorii economici care s-au dovedit a nu fi fiabili, de exemplu din motive de încălcare a obligațiilor de mediu sau sociale, inclusiv a normelor privind accesibilitatea pentru persoanele cu handicap sau alte forme de comitere a unei abateri profesionale grave, cum ar fi încălcări ale normelor de concurență sau ale drepturilor de proprietate intelectuală. Ar trebui să se clarifice faptul că abaterile profesionale grave pot arunca un dubiu asupra integrității unui operator economic și astfel fac ca operatorul economic să devină inadecvat pentru a i se atribui un contract de achiziții publice, chiar dacă operatorul economic deține capacitatea tehnică și economică de a executa contractul.

[…] [Autoritățile contractante] ar trebui, de asemenea, să fie în măsură să excludă candidați sau ofertanți a căror performanță în alte contracte de achiziții publice din trecut a arătat deficiențe majore în ceea ce privește cerințele de fond, de exemplu, nerespectarea obligației de a furniza sau de a executa, deficiențe semnificative ale produsului sau ale serviciului furnizat, ceea ce le face inutilizabile pentru scopul propus, sau un comportament necorespunzător care aruncă îndoieli serioase cu privire la fiabilitatea operatorului economic. Legislația națională ar trebui să prevadă o durată maximă pentru aceste excluderi.

Atunci când aplică motive facultative pentru excludere, autoritățile contractante ar trebui să fie atente în mod special la principiul proporționalității. Neregulile minore ar trebui să ducă la excluderea unui operator economic doar în circumstanțe excepționale. Cu toate acestea, cazurile repetate de nereguli minore pot arunca asupra fiabilității unui operator economic un dubiu care ar putea justifica excluderea lui.”

4 Articolul 26 alineatul (5) al doilea paragraf din această directivă prevede:

„În cazul în care contractul este atribuit prin procedura restrânsă sau procedura competitivă cu negociere, statele membre au posibilitatea, în pofida primului paragraf de la prezentul alineat, să prevadă că autoritățile contractante regionale sau locale sau categorii specifice ale acestora pot face invitația la procedura concurențială de ofertare prin intermediul unui anunț de intenție, în conformitate cu articolul 48 alineatul (2).”

5 Potrivit articolului 32 alineatul (1) din directiva menționată:

„În cazurile și situațiile speciale prevăzute la alineatele (2)-(5), statele membre pot prevedea că autoritățile contractante pot atribui contracte de achiziții publice printr-o procedură de negociere fără publicare prealabilă.”

6 Articolul 55 din aceeași directivă, intitulat „Informații pentru candidați și ofertanți”, prevede la alineatul (2) litera (b):

„La cererea candidatului sau a ofertantului interesat, autoritățile contractante, cât mai curând posibil și în orice caz în termen de 15 zile de la primirea unei cereri scrise, comunică:

[…]

(b) fiecărui ofertant respins, motivele respingerii ofertei sale […]”

7 Articolul 56 din Directiva 2014/24 are următorul cuprins:

„(1) Contractele se atribuie pe baza criteriilor prevăzute în conformitate cu articolele 67-69, sub rezerva verificării de către autoritatea contractantă, în conformitate cu articolele 59-61, a îndeplinirii tuturor următoarelor condiții:

[…]

(b) oferta a fost prezentată de un ofertant care nu este exclus în conformitate cu articolul 57 și care îndeplinește criteriile de selecție prevăzute de autoritatea contractantă în conformitate cu articolul 58 și, dacă este cazul, regulile și criteriile nediscriminatorii menționate la articolul 65.

[…]

(2) […]

Statele membre pot exclude utilizarea procedurii de la primul paragraf pentru anumite tipuri de achiziții publice sau circumstanțe specifice sau pot să o limiteze la aceasta.”

8 Articolul 57 din această directivă, intitulat „Motive de excludere”, prevede:

„(1) Autoritățile contractante exclud un operator economic de la participarea la o procedură de achiziții publice în cazul în care au stabilit, prin verificare în conformitate cu articolele 59, 60 și 61, sau au cunoștință în alt mod că operatorul economic respectiv a făcut obiectul unei condamnări pronunțate printr-o hotărâre definitivă, pentru unul dintre motive[le] [menționate la literele (a)-(f) ale prezentului alineat.]

[…]

(4) Autoritățile contractante pot exclude sau statele membre le pot solicita acestora să excludă de la participarea la o procedură de achiziție publică orice operator economic aflat în oricare din următoarele situații:

[…]

(c) dacă autoritatea contractantă poate demonstra prin mijloace adecvate că operatorul economic se face vinovat de o abatere profesională gravă, care pune sub semnul întrebării integritatea sa;

(d) dacă autoritatea contractantă are suficiente indicii plauzibile pentru a demonstra că operatorul economic a încheiat cu alți operatori economici acorduri care vizează denaturarea concurenței;

[…]

(5) […]

În orice moment în cursul procedurii, autoritățile contractante pot să excludă sau statele membre le pot solicita să excludă un operator economic în cazul în care se constată că operatorul economic se află, având în vedere faptele comise sau omise, fie înainte, fie în cursul procedurii, în una dintre situațiile menționate la alineatul (4).

(6) Orice operator economic care se află în una dintre situațiile menționate la alineatele (1) și (4) poate furniza dovezi care să arate că măsurile luate de operatorul economic sunt suficiente pentru a demonstra fiabilitatea acestuia, în ciuda existenței unui motiv relevant de excludere. Dacă astfel de dovezi sunt considerate suficiente, operatorul economic în cauză nu este exclus de la procedura de achiziție.

În acest scop, operatorul economic dovedește că a plătit sau s-a angajat să plătească o compensație în ceea ce privește eventualele prejudicii cauzate prin infracțiune sau prin abatere, că a clarificat complet faptele și împrejurările, cooperând activ cu autoritățile însărcinate cu investigația și că a luat măsuri concrete la nivel tehnic, organizațional și în materie de personal, adecvate pentru a preveni orice noi infracțiuni sau abateri.

Măsurile luate de către operatorii economici sunt evaluate ținând seama de gravitatea și de circumstanțele particulare ale infracțiunii sau ale abaterii. În cazul în care măsurile sunt considerate insuficiente, operatorul economic primește o expunere a motivelor respectivei decizii.

Un operator economic care a fost exclus prin hotărâre definitivă de la participarea la procedurile de achiziții publice sau de atribuire de concesiuni nu are dreptul să facă uz de posibilitatea prevăzută în temeiul prezentului alineat în statele membre în care hotărârea produce efecte în timpul perioadei de excludere care rezultă din respectiva hotărâre.

(7) Prin intermediul unui act legislativ sau administrativ național și cu respectarea dreptului Uniunii, statele membre precizează condițiile de aplicare a prezentului articol. Acestea stabilesc în special perioada maximă de excludere dacă operatorul economic nu ia niciun fel de măsuri, astfel cum este prevăzut la alineatul (6), pentru a-și demonstra fiabilitatea. În cazul în care perioada de excludere nu a fost stabilită prin hotărâre definitivă, respectiva perioadă nu trebuie să depășească cinci ani de la data condamnării pronunțate prin hotărârea definitivă, în cazurile menționate la alineatul (1), și trei ani de la data evenimentului relevant, în cazurile prevăzute la alineatul (4).”

Directiva 2014/25

9 Articolul 1 din Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei

2004/17/CE (JO L 94, p. 243), astfel cum a fost modificată prin Regulamentul delegat (UE) 2017/2364 al Comisiei din 18 decembrie 2017 (JO 2017, L 337, p. 17) (denumită în continuare „Directiva 2014/25”), prevede:

„(1) Prezenta directivă instituie norme aplicabile procedurilor de achiziție utilizate de către entitățile contractante în legătură cu contractele și concursurile de proiecte a căror valoare este estimată ca fiind cel puțin egală cu pragurile prevăzute la articolul 15.

(2) În sensul prezentei directive, achiziția publică înseamnă achiziționarea, prin intermediul unui contract de produse, lucrări și servicii, de lucrări, de produse sau de servicii de către una sau mai multe entități contractante de la operatori economici aleși de către aceste entități contractante, cu condiția ca lucrările, produsele sau serviciile să fie destinate efectuării uneia dintre activitățile menționate la articolele 8-14.

[…]”

10 Articolul 4 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2014/25 prevede:

„În sensul prezentei directive, entități contractante sunt entități care:

(a) sunt autorități contractante sau întreprinderi publice și care desfășoară una din activitățile menționate la articolele 8-14”.

11 Articolul 11 din această directivă are următorul cuprins:

„Prezenta directivă se aplică activităților legate de punerea la dispoziție sau exploatarea rețelelor destinate să furnizeze un serviciu public în domeniul transportului pe calea ferată, cu sisteme automate, cu tramvaiul, troleibuzul, autobuzul sau pe cablu.

În ceea ce privește serviciile de transport, se consideră că o rețea există în cazul în care serviciul este oferit în condiții de exploatare stabilite de o autoritate competentă a unui stat membru, cum ar fi condițiile privind rutele ce urmează să fie deservite, privind capacitatea de transport disponibilă sau frecvența serviciului.”

12 Articolul 15 litera (a) din directiva menționată prevede, în esență, că aceasta se aplică achizițiilor publice a căror valoare estimată fără taxa pe valoarea adăugată (TVA) este egală sau mai mare decât pragul de 443 000 de euro pentru contractele de achiziții de produse și de servicii și pentru concursurile de proiecte.

13 Articolul 80 alineatul (1) din Directiva 2014/25 prevede:

„Normele și criteriile obiective de excludere și selectare a operatorilor economici care solicită calificarea într-un sistem de calificare, precum și normele și criteriile obiective de excludere și selectare a candidaților și ofertanților în cadrul procedurilor deschise, restrânse sau de negociere, al dialogurilor competitive sau al parteneriatelor pentru inovare pot include motivele de excludere enumerate la articolul 57 din Directiva [2014/24], în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv.

În cazul în care entitatea contractantă este o autoritate contractantă, aceste criterii și norme includ motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatele (1) și (2) din Directiva [2014/24], în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv.

Dacă statele membre solicită acest lucru, aceste criterii și norme includ, în plus, motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva [2014/24], în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv. […]”

Dreptul portughez

14 Articolul 55 alineatul 1 litera c) din Código dos Contratos Públicos (Codul privind achizițiile publice), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „CCP”), are următorul cuprins:

„Impedimente

1. „Nu pot fi candidați, ofertanți sau membri ai unui grup, entitățile:

[…]

c) cărora li s-a aplicat o sancțiune administrativă pentru abateri profesionale grave și care, între timp, nu au fost reabilitate, în cazul persoanelor fizice, sau, în cazul persoanelor juridice, ale căror organe de administrare sau de conducere au făcut obiectul unei astfel de sancțiuni administrative și care se află încă în exercitarea atribuțiilor lor.

[…]”

15 Articolul 55 alineatul 1 litera f) din acest cod prevede că, printre altele, entitățile care au făcut obiectul unei sancțiuni accesorii aplicate de autoritatea portugheză de concurență și prin care se interzice participarea acestora la procedurile de achiziții publice nu pot fi candidate, ofertante sau membre ale niciunui grup.

16 Articolul 55 A din codul menționat privește ridicarea impedimentelor enumerate la articolul 55 alineatul 1 din acesta de către autoritatea contractantă și precizează că nu se aplică situațiilor prevăzute la articolul 55 alineatul 1 litera f) din același cod.

17 Articolul 70 din CCP prevede:

„Analiza ofertelor

[…]

2. Sunt excluse ofertele a căror analiză indică:

[…]

g) existența unor indicii serioase privind acte, acorduri, practici sau informații susceptibile să denatureze normele de concurență.

[…]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

18 Toscca a introdus la Tribunal Administrativo e Fiscal de Viseu (Tribunalul Administrativ și Fiscal din Viseu, Portugalia) o acțiune având ca obiect anularea deciziei Infraestruturas de Portugal din 25 iulie 2019, care constă în atribuirea în favoarea Futrifer a unui contract de cumpărare de picheți și de traverse din lemn de pin tratate cu creozot și destinate sectorului infrastructurilor feroviare, la un preț de bază de 2 979 200 de euro. În cadrul acestei acțiuni, Toscca a solicitat de asemenea atribuirea contractului respectiv.

19 În urma respingerii acestei acțiuni prin hotărârea din 21 februarie 2020, Toscca a declarat apel la Tribunal Central Administrativo Norte (Tribunalul Administrativ Central al Nordului, Portugalia). Prin hotărârea din 29 mai 2020, acesta a anulat hotărârea menționată, a admis acțiunea formulată de Toscca și a obligat Infraestruturas de Portugal să atribuie contractul acestei societăți.

20 Prin hotărârea din 22 aprilie 2021, Supremo Tribunal Administrativo (Curtea Administrativă Supremă, Portugalia) a anulat hotărârea menționată la punctul anterior pentru nemotivare și a trimis cauza spre rejudecare la Tribunal Central Administrativo Norte (Tribunalul Administrativ Central al Nordului). La 2 iunie 2021, acesta din urmă a pronunțat o nouă hotărâre care a condus la același rezultat ca cel al hotărârii din 29 mai 2020. Infraestruturas de Portugal și Futrifer au formulat fiecare recurs împotriva acestei hotărâri din 2 iunie 2021 la Supremo Tribunal Administrativo (Curtea Administrativă Supremă), care este instanța de trimitere.

21 Aceasta din urmă arată că, la 12 iunie 2019, Futrifer a fost obligată de Autoridade da Concorrência (Autoritatea de Concurență, Portugalia) la plata unei amenzi pentru încălcarea dreptului concurenței în cadrul unor proceduri de achiziții publice organizate în 2014 și în 2015 și care au privit furnizarea de servicii de întreținere a aparatelor și a liniilor care fac parte din rețeaua feroviară națională, infrastructură a cărei administrare era asigurată de o întreprindere publică ce fuzionase între timp cu Infraestruturas de Portugal.

22 Instanța de trimitere arată, în această privință, că excluderea unui ofertant pentru lipsă de fiabilitate ca urmare a unei încălcări a dreptului concurenței, săvârșită în afara unei proceduri de achiziții publice, nu ar fi admisă decât în temeiul articolului 55 alineatul (1) litera f) din CCP, cu alte cuvinte prin efectul unei condamnări exprese pronunțate de autoritatea de concurență, prin care acestui ofertant i se aplică o sancțiune accesorie de interzicere a participării la proceduri de achiziții publice pentru o anumită perioadă. Potrivit instanței menționate, această soluție este însă contrară Directivei 2014/24 și în special articolului 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din aceasta, în măsura în care aduce atingere autonomiei autorității contractante pentru a se pronunța cu privire la fiabilitatea fiecărui ofertant.

23 Instanța de trimitere ridică, în plus, problema dacă decizia de atribuire a unui contract unui ofertant care a fost condamnat pentru încălcarea dreptului concurenței în cadrul unei proceduri de achiziții publice anterioare, organizată de aceeași autoritate contractantă, poate fi considerată suficient de motivată, având în vedere în special dreptul la bună administrare, prevăzut la articolul 41 alineatul (2) litera (c) din cartă, atunci când această autoritate contractantă nu a formulat o apreciere autonomă și motivată cu privire la fiabilitatea ofertantului respectiv.

24 Pe de altă parte, instanța de trimitere ridică problema dacă o reglementare națională potrivit căreia autoritatea contractantă nu este obligată ca, în cadrul unei proceduri de achiziții publice, să formuleze o apreciere autonomă cu privire la fiabilitatea unui ofertant condamnat pentru o

încălcare a dreptului concurenței este conformă cu dreptul Uniunii în ceea ce privește atât examinarea gravității încălcării săvârșite și a impactului său asupra procedurii în cauză, cât și examinarea caracterului adecvat al măsurilor adoptate de ofertantul în cauză pentru a remedia, în cadrul acestei din urmă proceduri, consecințele respectivei încălcări (măsuri de *self-cleaning*). În această ultimă privință, instanța de trimitere arată că, potrivit dreptului național, aprecierea unor astfel de măsuri corective revine exclusiv autorității de concurență.

25 Or, această instanță consideră că, în lumina jurisprudenței Curții, în special a Hotărârii din 19 iunie 2019, Meca (C-41/18, EU:C:2019:507), o încălcare a dreptului concurenței săvârșită de un ofertant în afara procedurii de achiziții publice trebuie să facă obiectul unei aprecieri motivate corespunzător de autoritatea contractantă în cadrul examinării fiabilității unui asemenea ofertant.

26 În aceste condiții, Supremo Tribunal Administrativo (Curtea Administrativă Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Motivul de excludere prevăzut la articolul 57 alineatul (4) litera (d) din Directiva [2014/24] constituie o «chestiune rezervată» deciziei autorității contractante?

2) Legiuitorul național poate înlocui în întregime decizia autorității contractante în temeiul articolului 57 alineatul (4) litera (d) din Directiva [2014/24] cu o decizie generică (prin efectele unei decizii) a autorității de concurență de a aplica o sancțiune accesorie constând în interzicerea participării la procedurile de achiziții publice pentru o anumită perioadă, adoptată în contextul aplicării unei amenzi pentru încălcarea normelor de concurență?

3) Decizia autorității contractante cu privire la «fiabilitatea» operatorului economic trebuie înțeleasă în lumina respectării (sau a nerespectării) normelor dreptului concurenței în afara procedurii de achiziții specifice ca fiind necesitatea de a realiza o evaluare motivată a aptitudinii relative a acestui operator economic, ceea ce constituie o manifestare concretă a dreptului la bună administrare, prevăzut la articolul 41 alineatul (2) litera (c) din [cartă]?

4) Poate fi considerată compatibilă cu dreptul Uniunii și în special cu articolul 57 alineatul (4) litera (d) din Directiva [2014/24], soluția adoptată în dreptul portughez prin articolul 55 alineatul 1 litera f) din CCP, care condiționează excluderea unui operator economic de la o procedură de achiziții publice întemeiată pe o încălcare a normelor de concurență săvârșită în afara procedurii de achiziții specifice de decizia adoptată de autoritatea de concurență în contextul aplicării unei sancțiuni accesorii constând în interdicția de a participa la procedurile de achiziții publice, procedură în care autoritatea de concurență însăși evaluează relevanța măsurilor corective adoptate în acest context?

5) Este, de asemenea, compatibilă cu dreptul Uniunii și în special cu articolul 57 alineatul (4) litera (d) din Directiva [2014/24], soluția adoptată în dreptul portughez prin articolul 70 alineatul 2 litera g) din CCP, care limitează posibilitatea excluderii unei oferte pentru motivul existenței unor indicii serioase privind acte, acorduri, practici sau informații de natură să denatureze normele de concurență la procedura specifică de achiziții în care sunt identificate aceste practici?”

Cu privire la cererea de procedură accelerată

27 Instanța de trimitere a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie judecată potrivit procedurii accelerate în temeiul articolului 105 din Regulamentul de procedură al Curții, pentru motivul că procedura principală are un caracter urgent. A menționat, în această privință, articolul 36 alineatul 1 litera c) din Código de Processo nos Tribunais Administrativos (Codul de procedură al instanțelor administrative), precum și articolul 2 din Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative referitoare la aplicarea procedurilor privind căile de atac în ceea ce privește atribuirea contractelor de achiziții publice de bunuri și de lucrări (JO 1989, L 395, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 237), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2014/23/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 (JO 2014, L 94, p. 1).

28 Articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură prevede că, la cererea instanței de trimitere sau, cu titlu excepțional, din oficiu, președintele Curții poate, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, în cazul în care natura cauzei impune examinarea acesteia în termen scurt, să decidă judecarea trimiterii preliminare potrivit procedurii accelerate.

29 Trebuie amintit, în această privință, că o astfel de procedură accelerată constituie un instrument procedural destinat să răspundă unei situații de urgență extraordinare, a cărei existență trebuie stabilită în raport cu împrejurări excepționale specifice cauzei în legătură cu care este introdusă o cerere de procedură accelerată (Ordonanța președintelui Curții din 25 februarie 2021, Sea Watch, C-14/21 și C-15/21, EU:C:2021:149, punctul 22).

30 În speță, la 23 martie 2022, președintele Curții a decis, după ascultarea judecătorului raportor și a avocatului general, să respingă cererea instanței de trimitere menționată la punctul 27 din prezenta hotărâre.

31 Astfel, această instanță s-a limitat să afirme că procedura principală avea un caracter urgent și să menționeze dispoziții de drept național și de drept al Uniunii, fără a indica în ce măsură ar exista, în prezenta cauză, o urgență extraordinară, totuși necesară pentru a justifica o examinare accelerată.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

32 Futrifer apreciază că cererea de decizie preliminară este inadmisibilă pentru motivul că răspunsul Curții la întrebările adresate nu este necesar pentru soluționarea litigiului principal. Ea susține, în această privință, că Republica Portugheză a ales în mod legitim să nu transpună în dreptul național articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, astfel încât aceste întrebări sunt ipotetice.

33 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale instituite prin articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru decizia ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care

întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este în principiu obligată să se pronunțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, punctul 15, și Hotărârea din 28 aprilie 2022, Caruter, C-642/20, EU:C:2022:308, punctul 28).

34 Refuzul Curții de a se pronunța asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională este posibil numai atunci când este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică ori Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 61, și Hotărârea din 28 aprilie 2022, Caruter, C-642/20, EU:C:2022:308, punctul 29).

35 În speță, întrebările privesc în esență interpretarea motivului facultativ de excludere prevăzut la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, care vizează cazul în care autoritatea contractantă are suficiente indicii plauzibile pentru a demonstra că operatorul economic a încheiat cu alți operatori economici acorduri care vizează denaturarea concurenței.

36 În această privință, în primul rând, din decizia de trimitere reiese că litigiul principal privește legalitatea deciziei de atribuire a unui contract de achiziții publice unui ofertant care a fost condamnat de autoritatea națională de concurență la plata unei amenzi pentru încălcarea normelor dreptului concurenței în cadrul unor proceduri de achiziții publice anterioare. Prin intermediul primelor trei întrebări preliminare și al celei de a cincea întrebări preliminare, instanța de trimitere ridică în esență problema întinderii puterii de apreciere pe care articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 o acordă autorității contractante din moment ce, potrivit reglementării portugheze, aceasta din urmă este ținută de aprecierea făcută de autoritatea de concurență cu privire la fiabilitatea ofertantului care a săvârșit o astfel de încălcare în cadrul unei proceduri anterioare de achiziții publice, indiferent dacă această apreciere a condus sau nu la o sancțiune accesorie de interzicere temporară a participării la proceduri de achiziții publice.

37 Prin urmare, nu se poate considera că aceste întrebări nu au nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal sau că sunt ipotetice. În ceea ce privește faptul, invocat de Futrifer, că Republica Portugheză ar fi ales în mod legitim să nu transpună în dreptul național articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, acesta se referă la aspecte de fond și nu este nicidecum de natură să afecteze admisibilitatea întrebărilor adresate. Rezultă că primele trei întrebări și a cincea întrebare sunt admisibile.

38 În al doilea rând, în cadrul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24 se opune unei reglementări naționale potrivit căreia autoritatea de concurență este singura competentă să aprecieze relevanța măsurilor corective adoptate de operatorul economic căruia, ca urmare a unei încălcări a normelor de concurență, i s-a aplicat o sancțiune impusă de această autoritate, care îi interzice să participe la proceduri de achiziții publice pentru o anumită perioadă.

39 Or, din elementele dosarului de care dispune Curtea nu reiese că Futrifer a invocat, la un moment oarecare, adoptarea unor măsuri corective precum cele prevăzute la articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24.

40 Rezultă că această a patra întrebare este de natură ipotetică și trebuie, prin urmare, să fie considerată inadmisibilă.

Cu privire la fond

Observații introductive

41 În primul rând, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acesteia să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. În această privință, Curtea poate fi pusă în situația de a lua în considerare norme de drept al Uniunii la care instanța națională nu a făcut referire în enunțul întrebării sale [a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 iunie 2023, K.B. și F.S. (Invocare din oficiu în domeniul penal), C-660/21, EU:C:2023:498, punctul 26, precum și jurisprudența citată].

42 În speță, în cererea de decizie preliminară se arată că contractul în discuție în litigiul principal are ca obiect achiziționarea de către o întreprindere publică, și anume Infraestruturas de Portugal, de picheți și de traverse din lemn de pin tratate cu creozot destinate sectorului infrastructurilor feroviare, la un preț de bază de 2 979 200 de euro.

43 În această privință, este necesar să se arate că, în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) și cu articolul 11 din Directiva 2014/25, achiziția publică, în sensul acestei directive, înseamnă achiziționarea, în special, de produse de către o entitate contractantă de la operatori economici aleși de către entitatea menționată, prin intermediul unui contract de produse, pentru efectuarea unor activități legate de punerea la dispoziție sau exploatarea rețelelor destinate să furnizeze un serviciu public în domeniul transportului, printre altele pe calea ferată. Articolul 4 alineatul (1) litera (a) din directiva menționată precizează că, în sensul acesteia din urmă, entitățile contractante sunt entități care sunt autorități contractante sau întreprinderi publice și care desfășoară una dintre activitățile menționate la articolele 8-14 din aceeași directivă.

44 În plus, din articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2014/25 reiese că aceasta se aplică procedurilor de achiziții utilizate de către entitățile contractante în legătură cu contractele și concursurile de proiecte a căror valoare este estimată ca fiind cel puțin egală cu pragurile prevăzute la articolul 15 din această directivă.

45 În aceste condiții și având în vedere informațiile care figurează în decizia de trimitere, pare să reiasă din dosarul prezentat Curții că contractul în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2014/25, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.

46 Într-o asemenea ipoteză, articolul 80 alineatul (1) din această directivă ar fi aplicabil litigiului principal.

47 În al doilea rând, din moment ce întrebările preliminare privesc în special aspectul dacă articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 se opune reglementării naționale în discuție în litigiul principal, trebuie să se stabilească în prealabil dacă statele membre au obligația de a transpune în dreptul lor național atât acest articol 57 alineatul (4) primul

paragraf, pentru cazul în care litigiul principal ar intra în domeniul de aplicare al Directivei 2014/24, cât și articolul 80 alineatul (1) al treilea paragraf din Directiva 2014/25, în ipoteza în care acest litigiu ar intra în domeniul de aplicare al acestei din urmă directive.

48 În ceea ce privește, *primo*, articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24, această dispoziție prevede că „[a]utoritățile contractante pot exclude sau statele membre le pot solicita acestora să excludă de la participarea la o procedură de achiziții publice orice operator economic” în cazurile prevăzute la literele (a)-(i) ale acestei dispoziții.

49 În această privință, rezultă, desigur, din anumite hotărâri ale Curții care au interpretat articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24 că statele membre pot decide să transpună sau nu motivele facultative de excludere menționate în această dispoziție. Astfel, Curtea a apreciat că, în conformitate cu articolul 57 alineatele (4) și (7) din Directiva 2014/24, statele membre au posibilitatea de a nu aplica motivele de excludere facultative care sunt indicate în cuprinsul acestuia sau de a le integra în reglementarea națională cu un grad de rigurozitate care poate varia de la caz la caz, în funcție de considerente de natură juridică, economică sau socială care prevalează la nivel național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 iunie 2019, Meca, C-41/18, EU:C:2019:507, punctul 33, Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Tim, C-395/18, EU:C:2020:58, punctele 34 și 40, precum și Hotărârea din 3 iunie 2021, Rad Service și alții, C-210/20, EU:C:2021:445, punctul 28).

50 Cu toate acestea, o analiză a modului de redactare a articolului 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24, a contextului în care se înscrie această dispoziție și a obiectivului pe care aceasta îl urmărește în cadrul directivei menționate arată că, în mod contrar celor ce rezultă din aceste hotărâri, statele membre au obligația de a transpune dispoziția menționată în dreptul lor național.

51 În ceea ce privește, mai întâi, modul de redactare a acestui articol 57 alineatul (4) primul paragraf, rezultă că alegerea de a decide dacă un operator economic este exclus sau nu dintr-o procedură de achiziții publice pentru unul dintre motivele enumerate în această dispoziție revine autorității contractante, cu excepția cazului în care statele membre decid să transforme această facultate de excludere în obligație. Prin urmare, statele membre trebuie să transpună dispoziția menționată fie permițând autorităților contractante să aplice motivele de excludere enumerate de aceasta din urmă, fie obligându-le la aplicarea acestora. În schimb și contrar celor susținute de Futrifer și de guvernul portughez, un stat membru nu se poate abține să integreze aceste motive în legislația sa națională de transpunere a Directivei 2014/24 și să priveze astfel autoritățile contractante de posibilitatea, care trebuie cel puțin să le fie recunoscută în temeiul aceleiași dispoziții, de a aplica aceste motive.

52 În continuare, în ceea ce privește contextul în care se înscrie articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24, trebuie arătat că în considerentul (101) al acestei directive se arată că „[a]utorităților contractante ar trebui să li se ofere […] posibilitatea de a exclude operatorii economici care s-au dovedit a nu fi fiabili”. Acest considerent confirmă astfel că un stat membru trebuie să transpună această dispoziție pentru a nu priva autoritățile contractante de posibilitatea menționată la punctul anterior și în considerentul amintit.

53 Această interpretare a articolului 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24 este confirmată de asemenea *a contrario* de textul dispozițiilor acestei directive pentru transpunerea cărora statelor membre li se recunoaște expres o marjă de apreciere. Aceasta este situația în special a articolului 26 alineatul (5) și a articolului 32 alineatul (1) din această directivă, potrivit

cărora „statele membre au posibilitatea […] să prevadă” și, respectiv, „statele membre pot prevedea […]”, dar și a articolului 56 alineatul (2) al doilea paragraf din directiva menționată, care utilizează termenii „[s]tatele membre pot exclude […]”.

54 Articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 nu este de natură să repună în discuție interpretarea menționată. Astfel, această dispoziție conferă, în general, statelor membre posibilitatea de a preciza condițiile de aplicare a articolului 57 din această directivă, prin intermediul unui act legislativ sau administrativ. Această facultate face trimitere la modul în care statele membre pun în aplicare acest articol. Alegerea care este astfel lăsată statelor membre nu se poate extinde, așadar, la transpunerea sau la netranspunerea motivelor facultative de excludere menționate la articolul 57 alineatul (4) din directiva amintită. De altfel, trebuie să se constate că articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 se aplică și motivelor obligatorii de excludere prevăzute la articolul 57 alineatul (1) din această directivă. Or, nu se poate susține în mod rezonabil că facultatea prevăzută la acest articol 57 alineatul (7) poate fi utilizată de statele membre pentru a nu transpune asemenea motive de excludere în dreptul lor intern.

55 În sfârșit, în legătură cu obiectivul urmărit de Directiva 2014/24 în ceea ce privește motivele facultative de excludere, Curtea a recunoscut că acest obiectiv se traduce prin accentul pus pe prerogativele autorităților contractante. Astfel, legiuitorul Uniunii a intenționat să încredințeze autorității contractante, și doar acesteia, în faza de selecție a ofertanților, sarcina de a aprecia dacă un candidat sau un ofertant trebuie să fie exclus dintr-o procedură de achiziții publice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 iunie 2019, Meca, C-41/18, EU:C:2019:507, punctul 34, și Hotărârea din 3 octombrie 2019, Delta Antrepriză de Construcții și Montaj 93, C-267/18, EU:C:2019:826, punctul 25).

56 Facultatea sau chiar obligația autorității contractante de a aplica motivele de excludere prevăzute la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24 este destinată în special să îi permită să aprecieze integritatea și fiabilitatea fiecăruia dintre operatorii economici care participă la o procedură de achiziții publice.

57 Legiuitorul Uniunii a intenționat astfel să se asigure că autoritățile contractante dispun în toate statele membre de posibilitatea de a exclude operatorii economici pe care îi consideră nefiabili.

58 Din considerațiile care precedă rezultă că articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24 conține o obligație pentru statele membre de a transpune în dreptul lor național motivele facultative de excludere enumerate la această dispoziție. În cadrul acestei obligații de transpunere, aceste state trebuie să prevadă fie facultatea, fie obligația autorităților contractante de a aplica aceste motive.

59 În ceea ce privește, *secundo*, articolul 80 alineatul (1) al treilea paragraf din Directiva 2014/25, această dispoziție prevede că, dacă statele membre solicită acest lucru, normele și criteriile obiective de excludere și selectare în special a candidaților și a ofertanților în cadrul procedurilor deschise, restrânse sau de negociere includ motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24, în condițiile prevăzute la articolul respectiv.

60 Din modul de redactare a acestui articol 80 alineatul (1) al treilea paragraf rezultă că revine statelor membre sarcina de a decide dacă motivele facultative de excludere prevăzute la articolul 57 alineatul (4) menționat trebuie să fie aplicate de entitățile contractante drept criterii de excludere a ofertanților. În lipsa unei decizii în acest sens, din articolul 80 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/25 rezultă totuși că statele membre trebuie, în cadrul transpunerii acestei

directive, cel puțin să prevadă posibilitatea pentru entitățile contractante de a include, printre normele și criteriile de excludere aplicabile în procedurile de achiziții publice care intră în domeniul de aplicare al acestei directive, motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24.

61 Prin urmare, în ceea ce privește motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24, statele membre trebuie, în temeiul obligației lor de transpunere a articolului 80 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/25, să prevadă posibilitatea pentru entitățile contractante de a include aceste motive de excludere printre criteriile obiective de excludere în procedurile care intră în domeniul de aplicare al acestei din urmă directive, fără a aduce atingere eventualei decizii a acestor state, adoptată în temeiul articolului 80 alineatul (1) al treilea paragraf din directiva menționată, care constă în a impune acestor entități să includă motivele menționate printre aceste criterii.

62 În ceea ce privește, în al treilea rând, argumentul Futrifer potrivit căruia articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 nu poate fi invocat de un ofertant respins precum, în speță, Toscca, este suficient să se arate, în vederea răspunsului care trebuie dat la prezenta cerere de decizie preliminară, că Curtea a statuat deja că decizia prin care o autoritate contractantă refuză, chiar și implicit, să excludă un operator economic dintr-o procedură de achiziții publice pentru unul dintre motivele de excludere facultative prevăzute la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24 trebuie în mod necesar să poată fi contestată de orice persoană care are sau a avut vreun interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciată sau riscă să fie prejudiciată printr-o încălcare a acestei dispoziții, în caz contrar încălcându-se în special dreptul la o cale de atac efectivă, astfel cum este garantat de articolul 47 din cartă (Hotărârea din 7 septembrie 2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, punctul 143).

63 Pentru identitate de motive, o apreciere identică trebuie reținută în cazul refuzului de a exclude un operator economic dintr-o procedură de achiziții publice pentru unul dintre motivele de excludere facultative prevăzute la articolul 80 alineatul (1) al treilea paragraf din Directiva 2014/25.

64 Prin urmare, trebuie să se răspundă la întrebările preliminare luând în considerare observațiile introductive care precedă.

Cu privire la a cincea întrebare

65 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, care trebuie analizată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care limitează posibilitatea de a exclude o ofertă a unui ofertant din cauza existenței unor indicii serioase privind comportamente ale acestuia din urmă susceptibile să denatureze normele de concurență la procedura de achiziții publice în cadrul căreia a intervenit acest tip de comportamente.

66 Pentru interpretarea dispozițiilor dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acestora, ci și de contextul lor și de obiectivele urmărite de reglementarea din care fac parte (Hotărârea din 16 martie 2023, Colt Technology Services și alții, C-339/21, EU:C:2023:214, punctul 39, precum și jurisprudența citată).

67 În primul rând, este necesar să se constate că, prevăzând ipoteza în care autoritatea contractantă „are suficiente indicii plauzibile pentru a demonstra că operatorul economic a încheiat cu alți operatori economici acorduri care vizează denaturarea concurenței”, modul de redactare a articolului 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 nu limitează aplicarea acestui motiv de excludere la procedura de achiziții publice în cadrul căreia a intervenit acest tip de comportamente.

68 În ceea ce privește, în al doilea rând, contextul în care se înscrie această dispoziție, interpretarea menționată este susținută de articolul 57 alineatul (5) al doilea paragraf din directiva amintită, care permite, în orice moment în cursul procedurii, autorităților contractante să excludă sau să fie obligate de statele membre să excludă un operator economic în cazul în care se constată că acesta se află, având în vedere faptele comise sau omise, fie înainte, fie în cursul procedurii, în una dintre situațiile menționate la alineatul (4) al acestui articol 57.

69 În al treilea rând, interpretarea menționată permite autorității contractante, în conformitate cu obiectivul urmărit de Directiva 2014/24 în ceea ce privește motivele facultative de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf din această directivă, astfel cum a fost amintit la punctul 56 din prezenta hotărâre, să se asigure cu privire la integritatea și fiabilitatea fiecăruia dintre operatorii economici care participă la procedura de achiziții publice în cauză (a se vedea în acest sens, Hotărârea din 15 septembrie 2022, J. Sch. Omnibusunternehmen și K. Reisen, C-416/21, EU:C:2022:689, punctul 42), integritate și fiabilitate care pot fi puse la îndoială nu numai în cazul participării unui astfel de operator la comportamente anticoncurențiale în cadrul acestei proceduri, ci și în cazul participării acestui operator la astfel de comportamente anterioare.

70 În speță, instanța de trimitere arată că articolul 70 alineatul (2) litera g) din CCP limitează posibilitatea autorității contractante de a exclude o ofertă din cauza existenței unor indicii serioase privind acte, acorduri, practici sau informații care pot denatura normele de concurență doar la procedura de achiziții publice în cadrul căreia au intervenit aceste practici anticoncurențiale, astfel încât o asemenea excludere nu ar putea fi pronunțată de autoritatea contractantă dacă practicile anticoncurențiale în cauză au avut loc anterior acestei proceduri.

71 În această privință, reiese din cuprinsul punctelor 51, 58, 60 și 61 din prezenta hotărâre că, independent de aspectul dacă procedura de achiziții publice în discuție în litigiul principal intră sub incidența Directivei 2014/24 sau a Directivei 2014/25, statele membre trebuie cel puțin să prevadă facultatea pentru autoritățile contractante de a include motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24 printre criteriile obiective de excludere în procedurile de achiziții publice, fără a aduce atingere deciziei eventuale a acestor state de a transforma această facultate în obligație. Prin urmare, statele membre nu pot, în orice caz, să restrângă domeniul de aplicare al acestor motive de excludere.

72 Din motivele care precedă rezultă că trebuie să se răspundă la a cincea întrebare că articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care limitează posibilitatea de a exclude o ofertă a unui ofertant din cauza existenței unor indicii serioase privind comportamente ale acestuia din urmă susceptibile să denatureze normele de concurență la procedura de achiziții publice în cadrul căreia a intervenit acest tip de comportamente.

Cu privire la prima și la a doua întrebare

73 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, la care trebuie să se răspundă împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care încredințează numai autorității naționale de concurență competența de a decide cu privire la excluderea unor operatori economici din procedurile de achiziții publice ca urmare a unei încălcări a normelor de concurență.

74 Trebuie amintit în această privință că, în conformitate cu articolul 56 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2014/24, autoritatea contractantă are obligația de a verifica, în cursul procedurii de achiziții publice, dacă oferta provine de la un ofertant care nu este exclus în temeiul articolului 57 din directiva menționată, această obligație extinzându-se asupra tuturor operatorilor economici care au prezentat o ofertă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 ianuarie 2020, Tim, C-395/18, EU:C:2020:58, punctul 46).

75 După cum reiese din jurisprudența menționată la punctele 55 și 56 din prezenta hotărâre, legiuitorul Uniunii a intenționat să încredințeze autorității contractante, și numai acesteia, sarcina de a aprecia dacă un candidat sau un ofertant trebuie exclus dintr-o procedură de achiziții publice, verificând integritatea și fiabilitatea fiecăruia dintre operatorii economici care participă la o astfel de procedură.

76 În special, motivul facultativ de excludere menționat la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 coroborat cu considerentul (101) al acestei directive are la bază un element esențial al relației dintre ofertantul câștigător al contractului în cauză și autoritatea contractantă, și anume fiabilitatea primului, pe care se întemeiază încrederea acordată acestuia de cel de al doilea (Hotărârea din 15 septembrie 2022, J. Sch. Omnibusunternehmen și K. Reisen, C-416/21, EU:C:2022:689, punctul 41, precum și jurisprudența citată).

77 Potrivit jurisprudenței Curții, atunci când aplică motive facultative de excludere, autoritățile contractante trebuie să acorde o atenție deosebită principiului proporționalității, care le impune să efectueze o apreciere concretă și individualizată a atitudinii entității vizate, pe baza tuturor elementelor pertinente (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 iunie 2021, Rad Service și alții, C-210/20, EU:C:2021:445, punctul 40, precum și Hotărârea din 7 septembrie 2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, punctele 156 și 157).

78 Prin urmare, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, în care există o procedură specifică reglementată de dreptul Uniunii sau de dreptul național pentru a cerceta încălcări ale dreptului concurenței și în care autoritatea națională de concurență este însărcinată cu efectuarea de investigații în acest sens, autoritatea contractantă trebuie, în cadrul aprecierii probelor furnizate, să se întemeieze în principiu pe rezultatul unei astfel de proceduri (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 octombrie 2018, Vossloh Laeis, C-124/17, EU:C:2018:855, punctul 25).

79 În acest context, poate prezenta o importanță deosebită decizia unei asemenea autorități prin care s-a constatat o astfel de încălcare și s-a impus unui ofertant, pentru acest motiv, o sancțiune pecuniară, cu atât mai mult dacă această sancțiune a fost însoțită de o interzicere temporară de a participa la proceduri de achiziții publice. Dacă o asemenea decizie poate determina autoritatea

contractantă să excludă acest operator economic din procedura de achiziții publice în cauză, lipsa unei asemenea decizii nu poate, în schimb, nici să împiedice, nici să scutească autoritatea contractantă să efectueze o asemenea apreciere.

80 Această apreciere trebuie să fie realizată în raport cu principiul proporționalității și ținând seama de toate elementele pertinente pentru a verifica dacă aplicarea motivului de excludere prevăzut la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 se justifică.

81 În cauza principală, instanța de trimitere arată că articolul 55 alineatul (1) litera f) din CCP conferă exclusiv autorității naționale de concurență aprecierea consecințelor pe care o încălcare a normelor de concurență le poate avea în cadrul viitoarelor proceduri de achiziții publice. Astfel, această reglementare pare, pe de o parte, să oblige autoritățile contractante să se conformeze unei decizii a acestei autorități prin care se impune unui operator economic o sancțiune prin care i se interzice să participe la asemenea proceduri pentru o anumită perioadă și, pe de altă parte, să împiedice aceste autorități contractante să excludă din aceleași proceduri un operator economic căruia nu i s-a aplicat o astfel de sancțiune. Rezultă că un ofertant poate fi exclus dintr-o procedură de achiziții publice, în urma unei decizii a autorității menționate, fără ca autoritatea contractantă să poată aprecia comportamentul acestui ofertant și, în consecință, integritatea și fiabilitatea acestuia din urmă pentru executarea contractului în cauză și nici să decidă în mod autonom, în raport cu principiul proporționalității, dacă excluderea ofertantului menționat se justifică pentru motivul prevăzut la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24.

82 O asemenea reglementare, care leagă aprecierea integrității și a fiabilității ofertanților de concluziile unei decizii a autorității naționale de concurență referitoare printre altele la participarea viitoare la o procedură de achiziții publice, aduce atingere puterii de apreciere de care trebuie să dispună autoritatea contractantă în cadrul articolului 57 alineatul (4) primul paragraf din Directiva 2014/24.

83 Considerațiile expuse la punctul anterior sunt de asemenea valabile în cazul în care procedura de achiziții publice în discuție în litigiul principal ar intra sub incidența Directivei 2014/25, din moment ce, după cum s-a amintit la punctul 71 din prezenta hotărâre, statele membre trebuie, în temeiul obligației lor de transpunere a articolului 80 alineatul (1) primul paragraf din această directivă, să prevadă facultatea pentru entitățile contractante de a include motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24 printre criteriile obiective de excludere în procedurile care intră în domeniul de aplicare al Directivei 2014/25, fără a aduce atingere deciziei eventuale a acestor state de a transforma această facultate în obligație. Prin urmare, statele membre nu pot, în orice caz, să restrângă puterea de apreciere de care trebuie să dispună autoritatea contractantă în acest cadru.

84 Din motivele care precedă rezultă că trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care încredințează numai autorității naționale de concurență competența de a decide cu privire la excluderea unor operatori economici din procedurile de achiziții publice ca urmare a unei încălcări a normelor de concurență.

Cu privire la a treia întrebare

85 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, citit în lumina articolului 41 alineatul (2) litera (c) din cartă, trebuie interpretat în sensul că decizia autorității contractante cu privire la fiabilitatea unui operator economic, adoptată în temeiul motivului de excludere prevăzut de această dispoziție a Directivei 2014/24, trebuie să fie motivată.

86 Trebuie arătat de la bun început că articolul 41 alineatul (2) litera (c) din cartă privește exclusiv obligația „instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii" de a-și motiva deciziile. Prin urmare, această dispoziție nu este relevantă în cadrul litigiului principal.

87 Cu toate acestea, trebuie amintit că autoritatea contractantă trebuie să se conformeze principiului general al dreptului Uniunii referitor la o bună administrare, care implică cerințe pe care statele membre trebuie să le respecte atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii. Printre aceste cerințe, obligația de motivare a deciziilor adoptate de autoritățile naționale are o importanță deosebită, întrucât permite destinatarilor acestor decizii să își apere drepturile și să decidă în deplină cunoștință de cauză dacă este util să formuleze o cale de atac jurisdicțională împotriva acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 1987, Heylens și alții, 222/86, EU:C:1987:442, punctul 15, precum și Hotărârea din 7 septembrie 2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, punctul 120).

88 Rezultă că, în cadrul procedurilor de achiziții publice, autoritatea contractantă este supusă acestei obligații de motivare. Obligația menționată privește în special deciziile prin care autoritatea contractantă exclude un ofertant în temeiul, printre altele, al unui motiv facultativ de excludere precum cel prevăzut la articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24.

89 Astfel, după cum reiese din articolul 55 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2014/24, la cererea ofertantului în cauză, autoritățile contractante comunică, cât mai curând posibil și în orice caz în termen de 15 zile de la primirea unei cereri scrise, motivele respingerii ofertei sale.

90 În plus, este necesar să se arate că autoritatea contractantă trebuie de asemenea să își motiveze decizia în cazul în care constată că un ofertant se află în unul dintre cazurile prevăzute la articolul 57 alineatul (4) din această directivă și totuși decide să nu îl excludă, de exemplu pentru motivul că excluderea ar constitui o măsură disproporționată. Astfel, o decizie de neexcludere, deși un motiv facultativ de excludere este aplicabil, afectează situația juridică a tuturor celorlalți operatori economici care participă la procedura de achiziții publice în discuție, care trebuie, așadar, să își poată apăra drepturile și, după caz, să decidă, pe baza motivelor cuprinse în această decizie, să formuleze o acțiune împotriva acesteia. În această privință, motivarea deciziei de neexcludere poate fi integrată în decizia finală de atribuire a contractului ofertantului reținut.

91 Având în vedere motivele care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, citit în lumina principiului general al bunei administrări, trebuie interpretat în sensul că decizia autorității contractante cu privire la fiabilitatea unui operator economic, adoptată în temeiul motivului de excludere prevăzut de această dispoziție, trebuie să fie motivată.

Cu privire la cheltuielile de judecată

92 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) **Articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE**

   trebuie interpretat în sensul că

   se opune unei reglementări naționale care limitează posibilitatea de a exclude o ofertă a unui ofertant din cauza existenței unor indicii serioase privind comportamente ale acestuia din urmă susceptibile să denatureze normele de concurență la procedura de achiziții publice în cadrul căreia a intervenit acest tip de comportamente.

2) **Articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24**

   trebuie interpretat în sensul că

   se opune unei reglementări naționale care încredințează numai autorității naționale de concurență competența de a decide cu privire la excluderea unor operatori economici din procedurile de achiziții publice ca urmare a unei încălcări a normelor de concurență.

3) **Articolul 57 alineatul (4) primul paragraf litera (d) din Directiva 2014/24, citit în lumina principiului general al bunei administrări,**

   trebuie interpretat în sensul că

   decizia autorității contractante cu privire la fiabilitatea unui operator economic, adoptată în temeiul motivului de excludere prevăzut de această dispoziție, trebuie să fie motivată.

Semnături